

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ANLAMINI BİLMEDİĞİ KELİMELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Hasan KURNAZ*
Mehmet Akif ÇEÇEN**

Öz: Bu araştırmanın temel amacı, ortaokul öğrencilerinin anlamını bilmediği kelimelerin neler olduğunu ve bu kelimelerin cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek için öğrencilere, seviyelerine uygun biri bilgi verici, diğeri hikâye edici iki metin sunularak bu metinleri okuyup anlamını bilmedikleri kelimeleri belirlemeleri istenmiştir.

Tarama modelinde gerçekleştirilen bu araştırmada tabakalı amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler, Malatya merkezde öğrenim gören 184 beş ve altıncı sınıf öğrencisinden elde edilmiştir.

Genel olarak öğrencilerin 74 farklı kelimenin anlamını bilmediği, anlamı bilinmeyen kelime ortalamasının 5,84 olduğu belirlenmiştir. Sınıf ve cinsiyetin anlamı bilinmeyen kelime sayısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin anlamını bilmediği yabancı dil kökenli kelime sayısının sınıf düzeyi arttıkça anlamlı düzeyde azaldığı bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Kelime bilgisi, söz varlığı, anlamı bilinmeyen kelimeler

* Arş. Gör., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

** Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

A STUDY ON UNKNOWN WORDS FOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Hasan KURNAZ*
Mehmet Akif ÇEÇEN**

Abstract

The main purpose of this research is to examine that which words' meanings are not known by the secondary school students and if these words are showing a significant difference according to gender and class level variables. For this purpose two texts, one is narrative and other is informative, were given to students to underline unknown words.

The study was performed at survey model and purposeful stratified was used in sampling method. Data were obtained from 184 fifth and sixth grade students attend to school in Malatya.

Totally, students do not know the meaning of the 74 different words, the unknown words are determined as 5.84 average. It's seen that class level and gender statistically do not have a significant effect about unknown words number. It has significantly found that sixth class students have less unknown foreign language origin words due to fifth class students.

Key words: Word knowledge, vocabulary, unknown words

Giriş

Bir dili bilmenin ya da o dilde anlama ve anlatma becerilerine sahip olmanın temel bileşenlerinden biri kelime bilgisidir. "Kelime", düşünme aracı olan kavramların yazılı ya da sözlü sembolüdür. Özön'e (1967, 45) göre dile hâkim olmak, anlamı ve değeri iyi bilinen kelimelerden oluşan zengin bir kelime hazinesine sahip olmaktır.

Aksan'a (2003, 75) göre insan, ana dilini edinirken kelimelerden yola çıkarak söz varlığını kazanmaya ve genişletmeye başlar. Yeni kavramlarla karşılaşma ve söz varlığının gelişmesi, eğitim ve çalışma hayatında devam eder.

Kelime bilgisi konusunda en çok kullanılan terimlerden biri olan kelime hazinesi/ söz varlığı, bireyin dağarcığında var olan kelime miktarıdır. Kelime miktarı, anlamı

* Research Assistant, Inonu University, Faculty of Education, Department of Turkish Education.

** Assoc. Prof. Dr.; Inonu University, Faculty of Education, Department of Turkish Education

bilinen kelimelerin sayısını ve bu kelimelerin anlamının/anlamlarının bilinme oranını açıklar.

Güney ve Aytan (2014, 619) bireyin sahip olduğu kelimelerin tamamının “kelime hazinesi”ni oluşturduğunu; Karadağ ve Kurudayıoğlu (2010, 425) ise öğrencilerin kelime hazinelerinin aile çevresi, arkadaş çevresi, öğretmen, iletişim araçları, okuma materyalleri ve ders kitapları olmak üzere farklı kaynaklardan beslendiğini ifade etmektedir.

Çeçen’e (2007, 118) göre anlama ya da anlatmanın kusursuz olması için; öğrenilmiş bir kelime, gerek söyleniş ve yazılış gerekse anlam açısından iyi kavranmış olmalıdır. Stahl (2005, 95) da kelime bilgisinin kelimenin yalnızca tanımını değil, aynı zamanda dünyadaki karşılığını bilmek olduğunu belirtir.

Kelime hazinesinin gerek nicelik gerekse nitelik bakımından geliştirilmesi çerçevesinde Göğüş (1978, 363) kelime çalışmalarının öğrencilerde geliştirmeyi amaçladığı bilgi ve becerileri şöyle sıralamıştır:

1. Kullanmakta olduğu kelimelerin anlamlarını, kullanışlarını durulaştırmak; yanlış kullanımları fark edip düzeltebilme yeteneği kazanmak,
2. Yeni kelimeler öğrenerek, kelime hazinesinin yaşla birlikte doğal gelişimini hızlandırmak,
3. Kelimelerin yapılaşlarını tanıtarak, anlamlarını daha iyi belirleyebilecek bilgiler vermek,
4. Kelimelerin karşıtlarını, yakın anlamlarını, karşılıklarını öğretmek, anlam sınırları üzerinde bilinç kazandırmak,
5. Birleşik kelime, deyim, atasözü gibi kelime gruplarını tanıtmak, anlamlarını öğretmek,
6. Kelimenin terim olarak, bir bilim ya da sanat alanında belli anlam taşıdığını fark ettirmek,
7. Bilmediği kelimelerin anlam ve yapısını öğrenebilmek için sözlük ve başka kaynaklara başvurma alışkanlığı kazandırmak,
8. Kelimeleri, deyimleri, terimleri günlük ilişki ve yaratıcı anlatımda doğru ve yerinde kullanmayı öğretmek

Kelime bilgisinin, dil gelişimi içinde doğal olarak gerçekleştiği düşünülse de herhangi bir eğitim verilmeden kelime bilgisinin, amaçlanan ya da istenen seviyeye gelmesinin zor olduğu anlaşılmaktadır. Kelime öğretimi için yapılması gereken çalışmalar vardır.

Temur (2006, 30-32) Graves'in kelime hazinesinin geliştirilmesi ile ilgili olarak *farklı dil becerilerinde düzenlenmiş etkinlikler, doğrudan kelime öğretimi, kelime öğrenme stratejilerinin öğretimi ve kelime öğrenme bilincinin oluşturulması* olmak üzere dört farklı öğretim önerdiğini belirtmektedir.

Yılmaz ve Doğan'a (2014, 281) göre bireylerin söz varlığının sürekli artması beklenir. Ayrıca iletişim ortamında bireyin kullandığı kelime sayısının eğitim süreciyle doğrudan bir ilişkisi vardır.

Öğrencilerin söz varlığını geliştirme konusu, eğitim öğretim sistemi içerisinde önemli görülmüş, bunun için öğretim programlarında konuyla ilgili amaç ve kazanımlara yer verilmiştir (MEB, 2006; MEB, 2015). Çünkü anlama ve anlatma becerileri olan okuma-dinleme ve konuşma-yazma ile kelime hazinesi arasında sıkı bir ilişki vardır (Liebfreund, 2015; Özbay ve Melanlıoğlu, 2008; Yıldırım, Yıldız ve Ateş, 2011). Dolayısıyla dil becerileri söz konusu olduğunda anlamı bilinmeyen kelimelerin de önemli olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın amacı, uygulama materyallerinin sınırlılığı içinde öğrencilerin anlamını bilmediği kelimelerin neler olduğunu ve bu kelimelerin cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemektir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin bilgiler verilecektir.

Araştırmanın Modeli

Beş ve altıncı sınıf öğrencilerinin anlamını bilmediği kelimeleri belirlemeyi amaçlayan bu çalışma tarama modelindedir. Tarama araştırmaları, geniş kitlelerin görüşlerini, özelliklerini betimlemeyi hedefleyen araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, 177). Bu araştırmalarda evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla örneklem üzerinde tarama düzenlemeleri yapılır (Karasar, 2013, 81).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2016 yılında Malatya'da bulunan ortaokullarda öğrenim gören beş ve altıncı sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın örnekleme farklı sosyoekonomik çevrelerdeki iki okuldan seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden "tabakalı amaçsal örnekleme" (Büyüköztürk vd., 2013) yoluyla 190 öğrenci alınmıştır. Belirlenen okullarda uygulamanın yapıldığı gün ve saatlerde derste olan öğrenciler örnekleme yer almıştır. Araştırmanın yapıldığı iki ders saatinin sadece birinde bulunan 6 öğrencinin verileri elenerek geriye kalan 184 veri üzerinden işlem yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere ait kişisel bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1. Öğrencilere Ait Kişisel Bilgiler

	5. Sınıf	6. Sınıf	Toplam
Kız	55	41	96
Erkek	46	42	88
Toplam	101	83	184

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 96’sı kız, 88’i erkektir. Öğrencilerin 101’i beşinci sınıfta, 83’ü altıncı sınıfta öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak bir bilgilendirici, bir öyküleyici metin kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan bu iki araç da Yıldırım’dan (2010) alınmıştır. Yıldırım (2010) bu metinlerin belirlenme sürecinde ilk önce MEB’in beşinci sınıflar için uygun gördüğü Türkçe dersi kitaplarından ve kaynaklarından farklı türlerden on metin seçmiştir. Seçilen metinler 10 sınıf öğretmeni tarafından içeriğin anlaşılır olması, metinlerin güçlüğü ve metinlerdeki kelimelerin düzeyi açısından değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin yaptığı değerlendirme sonucunda araştırmada kullanılmak üzere iki metin seçilmiştir. Araştırmada kullanılan metinlerle ilgili bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır:

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Metinler

Metnin Adı	Yazarı	Türü	Toplam kelime sayısı
Göçmen Kuşlar	Pelin Aykut	Bilgilendirici	296
Bayrağımızın Altında	Halide Edip Adıvar	Öyküleyici	352

Tablo 2’de belirtilen *Göçmen Kuşlar*, bilgilendirici bir metin olup 296 kelimedenden oluşurken *Bayrağımızın Altında* öyküleyici bir metin olup 352 kelimedenden oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri 2015-2016 eğitim öğretim yılında Malatya’da toplanmıştır. Uygulamalar için her sınıfta iki ders saati kullanılmıştır. Öğrencilere her derste bir metin verilerek anlamını bilmedikleri kelimelerin altını çizmeleri istenmiştir. Bu süreçte öğrencilere müdahale edilmemiş ve rahat bir sınıf ortamı oluşturulmasına dikkat edilmiştir.

Öğrencilerden elde edilen veriler SPSS 17 paket programı kullanılarak kodlanmıştır. Araştırmada öncelikle öğrencilerin altını çizdiği kelimeler çekim eklerinden arındırılarak yalın duruma getirilmiştir. Yapım eki almış gövde hâlindeki kelimeler ise olduğu gibi bırakılmıştır. Öğrencilerin anlamını bilmediği kelime sayıları belirlenirken birleşik kelimeler tek kelime olarak kabul edilmiştir. Her bilinmeyen kelime, SPSS’e 1 olarak girilmiştir. Her öğrencinin anlamını bilmediği toplam kelime puanı bu değerlerin toplamıyla elde edilmiştir.

Elde edilen toplam puanların dağılımının normalliğini belirlemek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Test sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiş ($p=0.000<0.05$) ve non-parametrik (parametrik olmayan) testler kullanılmıştır. Nicel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı tespit etmek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Bu testin yanı sıra veriler betimsel analiz yöntemlerinden frekans ve yüzde hesaplamaları kullanılarak yorumlanmıştır. Frekans değerleri, bir kelimenin kaç öğrenci tarafından bilinmeyen kelime olarak işaretlendiğini; yüzde değerleri ise buna ilişkin yüzde oranlarını belirtmektedir.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara ve bunlarla ilgili yorumlara yer verilmiştir. Öğrencilerin anlamını bilmediği kelimelerin frekans ve yüzde dağılımı Tablo 3'te verilmiştir:

Tablo 3. Öğrencilerin Anlamını Bilmediği Kelimelerin Frekans ve Yüzdeleri

Kelime	f	%	Kelime	f	%
1. Ağarmak	96	52,2	38. Işın	5	2,7
2. Üsküp	64	34,8	39. Kütle	5	2,7
3. Kışlama	62	33,7	40. Ruh	4	2,2
4. Azımsama	62	33,7	41. Kıta	4	2,2
5. Ev sahibi	55	29,9	42. Gözyaşı seli	4	2,2
6. Tahrip	54	29,3	43. İşkence	3	1,6
7. Aziz	53	28,8	44. Dayanma	3	1,6
8. Gök	44	23,9	45. Şehirleşme	3	1,6
9. Mühim	40	21,7	46. Nihayet	2	1,1
10. Kâbus	39	21,2	47. Bir bakıma	2	1,1
11. Kara çaylak	39	21,2	48. Kurumuş el	2	1,1
12. Salihli	32	17,4	49. Hâla	2	1,1
13. Boz şahin	32	17,4	50. Ölüverme	2	1,1
14. Zıyan	27	14,7	51. Dikili ağaç	2	1,1
15. Dayanak	27	14,7	52. Erozyon	2	1,1
16. Boz	27	14,7	53. Kaynaklanma	2	1,1
17. Boz kaz	25	13,6	54. İhtiyarlama	1	0,5
18. Facia	24	13,2	55. Defa	1	0,5
19. Üreme	23	12,5	56. Endişe	1	0,5
20. Sulak	18	9,8	57. Ordu	1	0,5
21. Hüzünlenme	14	7,6	58. Hâlsiz	1	0,5
22. Kırlangıç	14	7,6	59. Koklaşma	1	0,5

23. Muradına erme	13	7,1	60. Kovalama	1	0,5
24. Karşın	12	6,5	61. Leylek	1	0,5
25. Çölleşme	12	6,5	62. Açı	1	0,5
26. Yerküre	11	6	63.Özellik	1	0,5
27. Sade	10	5,4	64. Besin	1	0,5
28. Buruşuk	9	4,9	65. Soğuma	1	0,5
29. Hayalî	8	4,3	66. Okyanus	1	0,5
30. Göçmen	8	4,3	67. Sahil	1	0,5
31. Harabe	7	3,8	68. Tür	1	0,5
32. Kanunsuz avcılık	7	3,8	69. Tepe	1	0,5
33. İmkân	6	3,3	70. Varlık	1	0,5
34. Hâlbuki	6	3,3	71. Isı	1	0,5
35. Olgunluk	6	3,3	72. Yaşam savaşı	1	0,5
36. Zafer	6	3,3	73. Birlikte	1	0,5
37. Göç	6	3,3	74. Eşek	1	0,5

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan 184 öğrenci, okudukları metinde geçen 74 farklı kelimenin anlamını bilmediğini belirtmiştir. Ağarmak (f=96), Üsküp (f=64), kışlama (f=62), azımsama (f=62), ev sahibesi (f=55), tahrip (f=54), aziz (f=53), gök (f=44), mühim (f=40) ve kâbus (f=39) kelimeleri frekans değeri en yüksek olan kelime ve kelime gruplarıdır.

Tablodaki kelimeler incelendiğinde fiilden isme farklı türden birçok kelimenin öğrenciler tarafından bilinmediği görülmektedir. Azımsama (f=62), hüzünlenme (f=14), muradına erme (f=13), dayanma (f=3), kovalama (f=2) gibi fiillerin bazı öğrenciler tarafından bilinmediği görülmektedir. Türkçede anlamın fiile dayalı olduğu düşünüldüğünde fiillerin anlamının bilinmemesinin cümlenin ve metnin anlamını çözmeyi zorlaştırdığı söylenebilir. Bunun yanı sıra karşın (f=12), hâlbuki (f=6), bir bakıma (f=2), hâlâ (f=2) gibi edat ve bağlaçların da bazı öğrenciler tarafından bilinmediği anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan birçok öğrenci sahabe (f=55), tahrip (f=54), aziz (f=53), kâbus (f=39) gibi yabancı kökenli kelimeyi bilmediğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra boz (f=27), sulak (f=18), üreme (f=23) gibi Türkçe kökenli kelimelerin de birçok öğrenci tarafından bilinmediği görülmektedir. Bu kelimelerin bilinmeme nedeni, araştırılan yaş grubunun günlük hayatıyla ilgili olmadıklarıyla açıklanabilir. “Sahibe” kelimesinin bilinmemesi, Türkçede Arapça gramer kurallarının etkisinin azalmasıyla cinsiyet ifade eden bu tür kelimelerin dilden uzaklaşmasıyla açıklanabilir. “Boz”, geleneksel halk dilinde kullanılsa da modern şehir hayatıyla birlikte buna benzer ara renk adlarının standart dilden uzaklaşması sonucu unutulmaya yüz tutmuş kelimelerdendir.

Yine “sulak” kelimesi, şehir hayatında yaygın olarak kullanılmadığından bilinmiyor olabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %52’si ağarmak, %23,9’u göğe (gök) kelimesini bilmediğini ifade etmiştir. Ünsüz yumuşamasına uğrayan bu kelimelerin bilinmemesi öğrencilerin ünsüz yumuşaması ile ilgili bilgilerinin eksikliği ile açıklanabilir.

Öğrencilerin bilmediği toplam kelime sayılarının ortalama, minimum, maksimum ve standart sapma değerleri Tablo 4’te özetlenmiştir:

Tablo 4. Anlamı Bilinmeyen Kelimelere İlişkin Değerler

Grup	N	Ort.	Sd.	Minimum	Maksimum
5. sınıf	101	6,17	4,25	0	21
6. sınıf	83	5,43	3,53	0	16
Kız	96	5,84	4,25	0	21
Erkek	88	5,84	3,63	1	16
Toplam	184	5,84	3,95	0	21

Tablo 4’te görüldüğü gibi beşinci sınıf öğrencilerinin anlamını bilmediği kelime sayılarının ortalaması 6,17 iken altıncı sınıf öğrencilerinin ortalaması 5,43’tür. Sınıf düzeyi arttıkça bilinmeyen kelime sayısının azaldığı görülmüştür. Anlamı bilinmeyen kelime sayısı beşinci sınıflarda 0-21 arasında iken bu oran altıncı sınıflarda 0-16’dır. Buna göre beşinci sınıflarda en çok 21, altıncı sınıflarda en çok 16 kelimenin anlamını bilmeyen öğrenci bulunmaktadır. Tabloda görüldüğü gibi kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin anlamını bilmediği kelime sayılarının ortalamaları birbirine eşittir. Araştırmaya katılan bütün öğrencilerin anlamını bilmediği kelime ortalaması 5,84’tür. Anlamı bilinmeyen kelime sayısı kız öğrencilerde 0-21 arasında iken bu oran erkek öğrencilerde 1-16’dır. Buna göre kızlardan en çok 21, erkeklerden en çok 16 kelimenin anlamını bilmeyen öğrenci bulunmaktadır.

Öğrencilerin anlamını bilmediği toplam kelime sayısının sınıf düzeyi ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde değişiklik gösterip göstermediği ile ilgili yapılan test sonucu Tablo 5’te yer almaktadır:

Tablo 5. Anlamı Bilinmeyen Kelime Sayısının Cinsiyete ve Sınıf Düzeyine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P	Anlamlı fark
Kız	96	90,81	8717,50	4061	,651	Yok
Erkek	88	94,35	8303,50			
5. sınıf	101	96,27	9723,50	3810	,287	Yok
6. sınıf	83	87,91	7296,50			

Tablo 5’te görüldüğü gibi kız öğrencilerin bilmediği kelime sayısı ile erkek öğrencilerin bilmediği kelime sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir ($U=4061, P>0,05$). Bu grupta cinsiyetin, araştırmaya konu olan bilinmeyen kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Tabloya göre beşinci sınıflar ile altıncı sınıfların anlamını bilmediği kelime sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir ($U=3810, P>0,05$). Bu grupta sınıf düzeyinin, araştırmaya konu olan bilinmeyen kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin anlamını bilmediği somut kelime sayısının sınıf düzeyi ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde değişiklik gösterip göstermediği Tablo 6’da sunulmuştur:

Tablo 6. Anlamı Bilinmeyen Somut Kelime Sayısının Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P	Anlamlı fark
5. sınıf	101	95,83	9679	3855	,345	Yok
6. sınıf	83	88,45	7341			
Kız	96	91,47	8781	4125	,782	Yok
Erkek	88	93,63	8239			

Tablo 6’da beş ve altıncı sınıf öğrencilerinin anlamını bilmediği somut kelime sayıları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir ($U=3855, P>0,05$). Bu grupta sınıf düzeyinin, araştırmaya konu olan anlamı bilinmeyen somut kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.

Kızlarla erkeklerin anlamını bilmediği somut kelime sayıları arasında da anlamlı farklılaşma olmadığı görülmektedir ($U=4125, P>0,05$). Bu grupta cinsiyetin de araştırmaya konu olan anlamı bilinmeyen somut kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

Öğrencilerin anlamını bilmediği soyut kelime sayısının sınıf düzeyi ve cinsiyete göre anlamlı olup olmadığı ile ilgili test sonucu Tablo 7’de yer almaktadır:

Tablo 7. Anlamı Bilinmeyen Soyut Kelime Sayısının Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P	Anlamlı fark
5. sınıf	101	96,37	9733,5	3800,5	,262	Yok
6. sınıf	83	87,79	7286,5			
Kız	96	88,05	8453	3797	,223	Yok
Erkek	88	97,35	8567			

Tablo 7’de beş ve altıncı sınıf öğrencilerinin anlamını bilmediği soyut kelime sayıları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($U=3800,5$ $P>0,05$). Bu grupta sınıf düzeyinin, araştırmaya konu olan anlamı bilinmeyen soyut kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Kızlarla erkeklerin anlamını bilmediği soyut kelime sayıları arasında anlamlı farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($U=3797$, $P>0,05$). Bu grupta cinsiyetin, araştırmaya konu olan anlamı bilinmeyen soyut kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin anlamını bilmediği Türkçe kökenli kelime sayısının sınıf düzeyi ve cinsiyete göre anlamlı olup olmadığı ile ilgili test sonucu Tablo 8’de yer almaktadır:

Tablo 8. Anlamı Bilinmeyen Türkçe Kökenli Kelime Sayısının Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P	Anlamlı fark
5. sınıf	101	91,65	9257	4106	,810	Yok
6. sınıf	83	93,53	7763			
Kız	96	92,01	8833	4177	,895	Yok
Erkek	88	93,03	8187			

Tablo 8’de görüldüğü gibi beşinci sınıf öğrencileriyle altıncı sınıf öğrencilerinin anlamını bilmediği Türkçe kökenli kelime sayıları arasında anlamlı farklılaşma yoktur ($U=4106,5$ $P>0,05$). Bu grupta sınıf düzeyinin, araştırmaya konu olan bilinmeyen Türkçe kökenli kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Kızlarla erkeklerin anlamını bilmediği Türkçe kökenli kelime sayıları arasında anlamlı farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($U=4177$, $P>0,05$). Bu grupta cinsiyetin, araştırmaya konu olan anlamı bilinmeyen Türkçe kökenli kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin anlamını bilmediği yabancı kökenli kelime sayısının sınıf düzeyi ve cinsiyete göre anlamlı olup olmadığı ile ilgili test sonucu Tablo 9’da yer almaktadır:

Tablo 9. Anlamı Bilinmeyen Yabancı Kökenli Kelime Sayısının Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P	Anlamlı fark
5. sınıf	101	100,50	10151	3383	,022	Var
6. sınıf	83	82,76	6869			
Kızlar	96	89,63	8604,50	3948,5	,437	Yok
Erkekler	88	95,63	8414,50			

Tablo 9'da görüldüğü gibi beşinci sınıf öğrencileriyle altıncı sınıf öğrencilerinin anlamını bilmediği yabancı kökenli kelime sayıları arasında anlamlı farklılaşma olduğu bulunmuştur ($U=3383$ $P<0,05$). Bu grupta sınıf düzeyinin, araştırmaya konu olan anlamı bilinmeyen yabancı kökenli kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu söylenebilir. Sınıf düzeyi arttıkça anlamı bilinmeyen yabancı kökenli kelime sayısının anlamlı düzeyde azaldığı görülmektedir.

Kızlarla erkeklerin anlamını bilmediği yabancı kökenli kelime sayıları arasında anlamlı farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($U=3948,50$ $P>0,05$). Bu grupta cinsiyetin, araştırmaya konu olan anlamı bilinmeyen yabancı kökenli kelimeler üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğrencilerin okudukları metinde anlamını bilmediği kelimelerin neler olduğunu belirlemek ve bu kelimelerin cinsiyet ile sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için yapılan bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan 184 öğrencinin okudukları metinde geçen 74 farklı kelimenin anlamını bilmediği tespit edilmiştir. Çiftçi ve Çeçen (2010) yaptıkları araştırmada anlamı bilinmeyen kelimelerden sıklık değeri 10'un altında olan kelimeleri değerlendirmeye almamış ve metin başına ortalama bilinmeyen kelime sayısını 23,25 olarak bulmuşlardır. Buna benzer olarak Yılmaz ve Doğan (2014, 285) da yaptıkları araştırmada on ve daha fazla sayıda öğrencinin anlamını bilmediği kelimeyi, sıklığı yüksek kelimeler olarak değerlendirmiş ve araştırmalarında kullandıkları farklı ders kitaplarında metin başına ortalama bilinmeyen kelime sayısını 18,45 ve 8,08 olarak bulmuşlardır. Bu çalışmalarda kullanılan kritere göre araştırmanın verileri değerlendirildiğinde metin başına ortalama anlamı bilinmeyen kelime sayısı 13,5 olmaktadır. Benzer çalışmalar arasında görülen bu farklılıklar, araştırmalarda kullanılan metinlerin zorluk düzeyi ve öğrenci seviyelerinin farklı olmasıyla açıklanabilir.

Araştırma sonucunda frekans değeri en yüksek bilinmeyen kelimeler; ağarmak ($f=96$), Üsküp ($f=64$), kıslama ($f=62$), azımsama ($f=62$), ev sahibesi ($f=55$), tahrip ($f=54$), aziz ($f=53$), gök ($f=44$), mühim ($f=40$) ve kâbus ($f=39$) olmuştur. Benzer (2013) altıncı sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kelimelerin öğrenciler tarafından bilinme düzeyini tespit ettiği araştırmada koşuk ($f=30$), karayel ($f=30$), billur ($f=30$), mefhum ($f=29$), lütuf ($f=27$), nazır ($f=27$), lodos ($f=27$), ırz ($f=27$), mutlak ($f=27$), egemen ($f=25$) kelimelerinin en az bilinen kelimeler olduğunu bulmuştur. Her iki araştırmada en çok bilinmeyen kelimelerin çoğunlukla yabancı kökenli olduğu söylenebilir. Türkçede sık kullanılan yabancı kökenli kelimelerin belirlenip öğrencilere kazandırılması gerekmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %52'si ağarmak, %23,9'u göğe (gök) kelimesini

bilmediğini ifade etmiştir. Bu kelimelerin bilinmemesi, ünsüz yumuşamasına uğradıkları için bunların farklı kelimeler olduklarının düşünülmesi ile açıklanabilir. Öğrencilerin anlamını bilmediği kelimeleri tahmin edebilmeleri için öğrencilere ünsüz yumuşaması ve ünsüz benzeşmesiyle ilgili kurallar kavratılmalıdır. Kelime hazinesinin gelişmesi için öğrencilerin kelimeyle ilgili ses-şekil ve söz dizimi gibi dil bilgisi ipuçlarından yararlanmayı bilmesi gerekir (Güneş, 2013, 242). Böylece çocuklar hem dilin temel özelliklerini kavrar hem de kelime hazinelerini zenginleştirir (Kavcar, Oğuzkan ve Hasırcı, 2016, 111).

Araştırmada beşinci sınıf öğrencilerinin anlamını bilmediği kelime sayılarının ortalaması 6,17; altıncı sınıf öğrencilerinin ortalaması 5,43 olarak bulunmuştur. Sınıf düzeyi arttıkça bilinmeyen kelime sayısının azalmakla birlikte yapılan Mann-Whitney U testinin sonucuna göre bu değişikliğin anlamlı olmadığı görülmüştür. Ülkemizde hangi yaş aralığında ne kadar kelime bilinmesi gerektiği ve hangi kelimelerin eğitim-öğretim araçlarında bulunacağı belirlenmediğinden (Güney ve Aytan, 2014; Kurudayıoğlu, 2011) bu sayıların azlığı ya da çokluğu ile ilgili bir değerlendirme yapmak zordur.

Beş ve altıncı sınıf öğrencilerinin anlamını bilmediği kelime sayıları arasındaki fark, öğrencilerin kelimelerin anlamını bağlamdan tahmin etme yeteneklerinin değişik olmasından kaynaklanıyor olabilir. Yaman (2010) yaptığı araştırmada ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin %83'ünün, yeni karşılaştığı kelimelerin anlamını metin içi bağlama bakarak tahmin edemediğini belirtmiştir. Öğrencilerin kelimenin anlamını bağlamdan çıkarabilmeleri için çok sayıda kelimeyle karşılaşmış olması gerekir (Çiftçi ve Çeçen, 2013, 341). Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin kelime öğretimi açısından nitelikli olması gerekir. Metnin nitelikli olması; kelime bakımından zengin, öğrenci yaş ve gelişim özellikleri gözeticilerle hazırlanması şeklinde açıklanabilir (Anılan ve Genç Ersoy, 2014, 90).

Araştırmaya katılan öğrencilerin anlamını bilmediği kelime sayısı cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemiştir. Bu sonuçtan farklı olarak öğrencilerin yazılı anlatımlarındaki aktif kelime hazinelerini belirlemek için yapılan araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin yazılı anlatımdaki kelime hazinesi erkek öğrencilerden daha zengindir (Türkyılmaz, 2013; Özbay ve Büyükkiz, 2011). Bu farklılık araştırma alanlarının değişiklik göstermesinden kaynaklanıyor olabilir. Çünkü anlama ve anlatmada kullanılan kelime hazineleri birbirinden farklılıklar göstermektedir (Kurudayıoğlu, 2011, 1798).

Araştırmaya katılan öğrencilerin anlamını bilmediği soyut, somut ve Türkçe kökenli kelime sayılarının cinsiyet ve sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Beşinci sınıf öğrencileriyle altıncı sınıf öğrencilerinin anlamını bilmediği yabancı kökenli kelime sayıları arasında anlamlı farklılaşma olduğu bulunmuştur. Sınıf düzeyi arttıkça anlamı bilinmeyen yabancı kökenli kelime sayısının anlamlı düzeyde azaldığı görülmüştür. Öğrencilerin yaşı büyüdükçe yabancı kökenli

kelimeleri daha iyi anladığı söylenebilir. Çünkü öğrenciler yaşla birlikte ders kitapları başta olmak üzere çevreden daha fazla yabancı kökenli kelimeyle karşılaşır. Böylece öğrencilerin yaşları ilerledikçe yabancı kökenli kelimeleri anlamaları kolaylaşır. Nitekim Ece (2008) Türkçe ders kitaplarıyla ilgili yaptığı araştırmada altıncı sınıf ders kitabında 924, yedinci sınıf ders kitabında 929 ve sekizinci sınıf ders kitabında 1173 yabancı kökenli kelimenin yer aldığını tespit etmiştir.

Kelime ve kelime gruplarının öğretimi, ana dili öğretiminin en önemli çalışmalarından biridir (Göçer, 2015). Oysa söz varlığıyla ilgili yapılan çalışmalar ders kitaplarındaki kelime öğretimi etkinliklerinde pek çok eksikliğin bulunduğunu göstermektedir (Çeçen ve Çiftçi, 2010; Göçen ve Okur, 2015). Türkçe derslerinde öğrencilerin kelime hazinelerinin geliştirilmesi için çeşitli kelimelerin kazandırılmasına yönelik daha zengin etkinlikler hazırlanmalıdır.

Kaynakça

- Aksan, D. (2003). *Dil, Şu Büyüklü Düzen*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Anılan H. ve Genç Ersoy, B. (2014). Türkçe Dersinde Gerçekleştirilen Sözcük Öğretimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(3), 83-104.
- Benzer, A. (2013). Kelime Dağarcığını Geliştirmede 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Etkisi. *İlköğretim Online*, 12(2), 425-435.
- Büyüköztürk, Ş., **Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş.** ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çeçen, M. A. (2007). Kelime Hazinesinin Geliştirilmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar. *Journal of Turkish Linguistics*, 1(1), 116-137.
- Çiftçi Ö. ve Çeçen, M. A. (2013). Kelime Öğretimi. A. Güzel ve H. Karatay (Ed.), *Türkçe Öğretimi El Kitabı içinde* (s. 335-350). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çiftçi, Ö. ve Çeçen, M. A. (2010). İlköğretim 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bilinmeyen Kelimeler Açısından Değerlendirilmesi. L. Subaşı Uzun ve Ü. Bozkurt (Yay. Haz.) *Türkçe Öğretiminde Güncel Tartışmalar içinde* (122-136). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ece, M. (2008). *İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Yabancı Kelimeler Üzerine Bir Değerlendirme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Göçen, G. ve Okur, A. (2015). Ortaokula Yönelik Söz Varlığı Araştırmalarının İncelenmesi: Tezler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(1), 64-79.
- Göçer, A. (2015). Türkçe Dersi Metin İşleme Sürecinde Bağlam Temelli Sözcük Öğretimi ve Etkin Sözcük Dağarcığı Oluşturmadaki İşlevi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(1), 48-63.
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.

- Güneş, F. (2013). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güney, N. ve Aytan, T. (2014). Aktif Kelime Hazinesi Geliştirmeye Yönelik Bir Etkinlik Önerisi: Tabu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 617-628.
- Karadağ, Ö. ve Kurudayıoğlu, M. (2010). 2005 Türkçe Öğretim Programına Göre Hazırlanmış İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Hazinesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 423-436.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Hasırcı, S. (2016). *Türkçe Öğretimi Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kurudayıoğlu, M. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Değerlendirme. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(2), 1797-1808.
- Liebfreund, M. D. (2015). Success With Informational Text Comprehension: An Examination of Underlying Factors. *Reading Research Quarterly*, 50(4), 387-392.
- MEB (2006). **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)**. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Özbay, M. ve Büyükkiz, K. (2011). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarındaki Kelime Hazineleri Üzerine Bir İnceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 149-173.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, T. (2014). Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, V(I), 30-45.
- Özön, M. N. (1967). *Yazmak Sanatı ve Kompozisyona Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Stahl, S. A. (2005). Four Problems with Teaching Word Meanings. Elfrieda H. Hiebert ve Michael L. Kamil (Ed.) *Teaching and Learning Vocabulary* içinde (s. 95-114). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Temur, T. (2006). İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazı Dilindeki Kelime Hazinelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Türkyılmaz, M. (2013). Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatımdaki Aktif Kelime Hazinesinin Belirlenmesi (Kırşehir/Akçakent Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Yaman, H. (2010). Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Değerlendirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 735-751.

◆ Hasan Kurnaz / Mehmet Akif Çeçen

- Yıldırım, K. (2010). *İş Birlikli Öğrenme Yönteminin Okumaya İlişkin Bazı Değişkenler Üzerindeki Etkisi ve Yönteme İlişkin Öğrenci-Veli Görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Yıldırım, K., Yıldız, M. ve Ateş, S. (2011). Kelime Bilgisi Okuduğunu Anlamanın Anamlı Bir Yordayıcısı mıdır ve Yordama Gücü Metin Türlerine Göre Farklılaşmakta mıdır? *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Educational Sciences: Theory & Practice*, 11(3), 1531-1547.
- Yılmaz, T., Doğan, Y. (2014). 7. Sınıf Öğrencilerinin Anlamını Bilmedikleri Kelimeler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kelime Çalışmaları Bağlamında Kelime Öğretimi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 279-295.